

eszközök értéket, kincset jelentettek számára. Ezt féltve őrizte és veszély esetén nem egyszer a földbe rejtette. Így maradt meg számunkra a bronzkori fémművesség számtalan terméke.

Az a tény, hogy az ember termelékenysége felülmulta a szükségleteinek mennyiségét, előidézte azt is, hogy az egyik ember a másik munkáját kizsákmányolhassa. Értékek felhalmozódása, készletek létesülése pedig tág teret nyújtott a javaknak zsákmányolás útján való megszerzésére. A rabszolgakereskedés és zsákmányolás a szomszédos telepek, törzsek lakossága között állandó surlódást idézett elő. A telepeket ért állandó támadások ellen a közösségek preventíven is igyekeztek védekezni. A telepeket sáncokkal földvárakká alakították át. Ilyen sáncok nyomai láthatók pl. a pilinyi Várhegyen és a kozárdi Pogányváron is.

Ezzel nagyvonásokban áttekintettük megyénk igazi őslakosságának társadalmát. Ez a társadalom élt huzamos időn át, kb. i. e. 550-ig a vidékünkön. A nép, vagy az egyes törzseinek nevét még nem ismerjük — mivelhogy azt írott feljegyzés nem őrizte meg a számunkra. Anna a népnek a nevét, amely i. e. 550 táján az őslakosságot felváltotta már tudjuk. Ezek a szkiták voltak. Kelet felől vándoroltak hazánkba, az ottani életmódnak megfelelően lótenyésztéssel foglalkoztak. Hazánkban azonban áttértek a földművelésre is. Nógrád megye területén való megtelepedésükről több lelet tanuskodik, többek között a mult évben feltárt nógrádkövesdi temető is.

A szkitákat i. e. 350 táján a kelták követik. Ez a nép nyugat felől jött be. Nagyobb tömegekben települtek le a Duna váci környéke tájékán. Ugyanakkor a megyénkben is többfelé találták meg az emlékeiket. A kelták társadalma az ősközösségi társadalmi forma legelőrehaladottabb állapotát tükrözi vissza: a katonai demokráciát. A lakosság minden szabad tagja fegyverforgató harcos. A közösségeket már a vezetők elkülönülő rétege irányítja, de a közösség ügyeibe még egyaránt mindenki beleszólhat. A szabad lakosok mellett azonban már ott vannak a foglyul ejtett ellenségből lett rabszolgák is.

Az i. u. I. században a szarmata jazigok jelennek meg a vidékünkön. Ezek még ugyancsak ősközösségi társadalmi formában élnek. Mint-hogy azonban a Dunántúlra ekkor már kiterjeszkedett a rabszolgatartáson alapuló római birodalom, a két szomszédos vidék lakossága között a társadalmi formákban megnyilvánuló különbség állandó surlódást idéz elő.

A jazigok után vidékünkön is a népek áradata halad keresztül. Nemsokára megjelennek megyénk keleti részén a germán vandálok. Őket követik a IV. században a hunok által úzott gótok. Az V. században gepidák fordulnak meg vidékünkön, majd 586 tájékán az avarok jelennek meg, akik közel 250 éven át erősebb politikai hatalmat is létesítettek. A hatalmuk egyre csökkent és Nagy Károly frank-római császár 800 körül azt szét is törte. Ezzel az avarok maradványai a kialakuló morva államhatalom befolyása alá kerültek, annál is inkább, mert már 600 óta egyre nagyobb számban éltek közöttük szlávok is.

Az alakulásban lévő Nagy-Morva állam azonban nem volt még elég szilárd ahhoz, hogy a honfoglaló magyarság nyomásának ellen tudott volna állani. A honfoglaló magyarság Nógrád megyei megtelepedéséről számos temető tanuskodik. Pilinyben, Bocsárlapujtón, Karancsalján, Sóshartyánban, Szalmatercsen, Jobbágyiban és Nógrádkövesden voltak eddig a sírjaik megtalálhatók.

MOLNÁR JENŐ:

Salgótarján

*A hegyek most is régiek:
Pécskő, Karancs, Pipis, Salgó
láttak e völgyben eleget,
de mi maradt itt már abból?*

A hegyek most is régiek:
ámulva nézik a várost:
megalázás, nyomor után
emberkéz alkot csodát most.

Ott kezdem, hol legjobban fájt:
bent a városunk szívében
szembeköppve a századot
fészkelte a bús múlt kevélyen.
Szilárdy-udvar... Ismerik
keserűn a tarjániak:
földbesüppedt cselédházak
sirtak a fukarság miatt.
Fő-utcán tanya a muliból,
udvarház, magtár és akol,
dörgő parancs és árva nép,
mely hangos szóért meglakolt.
A szomszédban kormos gyáarak,
füstölt hódítón a tőke,
itt egy helyben állt az idő
s hátra fordult, nem előre.
Új kor kellett és friss erő,
mely nem hord hályogot szemén:
megyeháza épült büszkén
a szolgaság füledt helyén.
Megyeházánk, a miénk,
hol nem áll hajdu el utat,
értünk kap otthont a törvény
s nem odvas jogokra mutat.
Körötte házak, házaink
szűz földből nőnek, mint gombák,
piros téglák százezreit
az ifjak dalukkal hordják.
Mozog itt minden, bátran él!
Kacagó szemekkel nézem:
boldog házak, vidám lakók
a volt marhavásártéren.
Nagy volt nálunk a bölcsesség
s bár lakásért sirt sok szegény
itt éktelenkedett ez is
a város kellős közepén.
Ahol nemrég szomjas barmok
bögték a hűs vályú után.
ott lesz legszebb a városunk,
emlék marad a múlt csupán.
Minek mondjam, hosszú lenne...
Bármerre jársz itt, láthatod:
nem lesz kuckó és homály,
a földre hozzuk a Napot!
Érte nyúlnak az állványok
szédítő magasba, ahol
boldog ifjak büszke ajkán
már napfényes jövőnk dalol.

Jövőnk dalol, új az ember,
de azért még emlékszenek
sötétben a sötét bányák:
átok vágta itt a szenet,
Kisemmizett volt a bányász,
lenézett senki, pária,
nappal is az éjben élt csak

mert nem volt szabad látnia.
Befelé ömlött a szó is,
horkolt a jog csak valahol...
Aki nem bírt már nyelvével,
bánhatta — mindig meglakolt...
De sok rideg börtöncella
tudna még mesélni róla,
hogymit fizetett a bányász
e*korért drága adóba.
Kora-vétség, vézna gyermek,
kit a szellő is szárnyra kap,
a vaksi konyhák tűzhelyén
a nyomor forrt, kénes harag,
Tárnák mélyén és erdőkön
izzott csak pirosan a szó,
hová nem látott vizsla szem,
s nem ért el mindjárt a bakó.
Tizenkilencet idézték
a régi vöröskatonák,
mikor kemény kezük fogta
az ember elorzott jogát,
mikor az ajkukra mézet
csókolt a drága szabadság,
fényben ragyogott a bánya,
cserébe lelküket adták
s életüket, mert nem szóval,
fegyverrel védték ők e kort:
fekete fehérek kezén
büszke mártírok vére folyt.
Sötétbe hullott a bányász,
az útját tövissel fonták
s a sok vasas és üveges
osztotta keserű sorsát...
Jogot durván elvehettek
tőlük, de soha a szívet:
az emlék hideg éveken
piros tűzként melegített...

Lobban a tűzben a szalma,
de keményebb lesz az acél:
megedződik s ha kikerül,
újra fegyver lesz, újra él:
így lettél szilárd városom,
fegyver s amikor végre jött
ragyogó fényben a hajnal,
készen talált már negyvenöt.

O, alkotó; ó, duzzadó
emberformáló nagy idő:
mint mesében, varázsszóra
nőtt az élet a semmiből.
Tűzelt és feszült a város,
folyóként áradt a munka
s verítékünk nem bankba folyt,
áldása visszahullt magunkra.
Hogy nőtt az ember, a proletár,
bimbót hajtott az öntudat:
a szem nem a múltba réved,
bátran a jövőbe kutat.
Nem húz a sárba szürke gond,
messzire tágult a határ:

százmilliók, a jobb világ
sorsa boldog jussunk ma már:
Kezünkben sarjad az élet,
hű, kemény kezünkben, amely
símogatja a holnapot,
de ütni is tud, hogyha kell!

Salgótarján! Hogy zeng a szó!
Fénylik, mint Nap az ormokon
frissült reggel. Új hajnal vagy
büszke, harcos, szép városom!

Koplaló

Csipke, kökény, vadkörtefa
kínzott itt földet, állatot
és embert is, kit a sorsa
ebbe a dűlőbe rángatott.

Megfojtott mindent a tarack,
muhar, csak sirt itt a növény...
Urasági feles földön
szitok fakadt a gyom tövén.

Neve sors lett már, Koplaló:
ember itt éhen vesztetett...
Tán veszett is... Es a sorsot
csodás negyvenöt törte meg.

Újra láttam... Csupán öt év...
S ahol egykor kárba veszett
sok jó szándék, ma az a föld
proletárok dús kertje lett.

Fiatal lomb között Barack
hirdet megváltozott időt,
a csipke és kökény helyén
termő szőlőtőke nőtt.
Mosolyog minden... Az ember
boldog. Szíve dallal tele...
Ővé a föld és az ország
sorsát kezébe tette le!

Az, aki századok során
házájában volt hontalan,
haza talált: nem csak halni,
hanem élni is joga van!

El a jogáva! Egybe forr
a sok-sok széteső erő:
munkás életünk naponta
csodákat varázsol elő.

Tágul a határ, közös munka
árán a jövőnk biztató:
új az ország, ahol többé
nincsen, nem is lesz Koplaló!